

Toen Bayle zijn werk met zulk een goeden uitslag begon, zag ook Le Clerc, dat op dit gebied lauweren te behalen waren en stichtte te Amsterdam zijne Bibliothèque universelle et historique, 1686—1693; daarop volgde later de Bibliothèque choisie, 1703—1713, die van 1714—1727, in plaats van «choisie», «ancienne et moderne» heette (1). Verder zag van 1694—1698, 4 vol. in-8°, het licht te Rotterdam en te Berlijn: Nouveau Journal des Savants, dressé à Rotterdam par le sieur C. Door de initiaal C. wordt Etienne Chauvin aangeduid, een zeer geleerd refugie, die met Bayle zoo nauw verbonden was, dat hij gedurende eene ziekte van dezen zijne lessen waarnam (2).

Tot de tijdschriften, die aan de «Nouvelles» hun ontstaan te danken hadden, kan men nog brengen: De Boekzaal van Europe, in 1692 begonnen door onzen praeceptor en notarius publicus, Petrus Rabus; in 1702 voortgezet onder den titel: Tweemaandelijke uittreksels, heet het sedert 1715 de Boekzaal der geleerde wereld, die de ouderen onder ons zich nog allen uit hunne jeugd herinneren (3).

Aan onzen Bayle komt de eer toe, den eersten stoot hier te lande gegeven te hebben aan eene beweging, die

(1) Hatin, Histoire. Tom. II. pag. 246 v. v.

(2) Hatin, Bibliographie. p. 34.

(3) Zie over hem o. a. Saxe, Onomasticon litt. Tom. V. p. 423, van der Aa in voce en mijne Geschiedenis van het Erasmiaansch Gymnasium, p. 46, noot 3.

Koenen zegt in zijne Geschiedenis der Fransche vluchtelingen in Nederland. Leiden 1846, p. 248 v. omtrent de «Nouvelles», dat hun groote invloed ook is gebleken uit de navolging, die zich weldra vertoonde in de Fransche tijdschriften van van Effen (Le Journal littéraire; le Courier politique et galant; le nouveau Spectateur françois) en verder voor onze taal in de Republiek der geleerden (1710—1748) en in andere tijdschriften van latere jaren.